

HVAD OPTAGER FORSKEREN?

Den ensomme forsker i elfenbenstårnet hører fortiden til. I dag skal forskerens viden ud i verden til dem, den berører. Men hvad berører forskeren? **Asterisk ser i hvert nummer nærmere på en forskers metier.**

»ALLE MENNESKER VIL NOGET I LIVET«

Lektor og klinisk psykolog CHARLOTTE MATHIASSEN er optaget af at **forstå mennesker i udsatte positioner i samfundet**. Senest har hun været en del af et omfattende mobbeprojekt og undersøgt, *hvordan mobning tilbage i barndommen præger voksenlivet*.

Fortalt til MATHILDE WEIRSØE

MINDER OM MOBNING

I de seneste år har jeg været en del af forsker-teamet bag projektet eXbus (*Exploring Bullying in Schools, red.*). Under ledelse af professor Dorte Marie Søndergaard har forsker-teamet undersøgt forskellige sider af mobning. Mit bidrag har været at undersøge, om – og i givet fald hvordan – mobning tilbage i barndommen trækker spor op gennem livet. Sammen med min kollega Eva Silberschmidt Viala har jeg villet finde frem til, hvordan mennesker, der er blevet udsat for mobning i deres barndom, håndterer deres erindrede mobbeerfaringer og lever med dem i deres voksenliv.

Vi har foretaget en lang række interview med voksne mennesker i alle aldre. For nogle ligger mobbeoplevelsen mange år tilbage, og derfor er erindringen om mobning ikke nødvendigvis en direkte afspejling af det, som rent faktisk hændte i fortiden. Konkrete situationer, den enkeltes befindende i dag og forestillinger om fremtiden kan for eksempel influere på erindringen. Imidlertid er det den måde, hvorpå erfaringerne fra dengang giver mening og får betydning for den enkelte i dag, der er central i vores forskning – ikke hvorvidt erindringen er fuldstændig sand.

Ingen af de mennesker, vi har talt med, er svært traumatiserede eller invaliderede af deres erfaringer. Men nogle af dem giver udtryk for, at de har nogle erindringsspor – traumer, om du vil – der bliver levende i særlige situationer.

Eksempelvis fortalte en af interviewpersonerne, at når han i dag kommer ind i en togkupé, kan han pludselig blive grebet af angst, hvilket han så kobler til oplevelser med flere gange at være blevet udsat for mobning i netop en togkupé. Det er et udtryk for, hvordan mobning kan trække spor gennem livet. Andre beskriver angst eller en indædt bitterhed over for dem, der i sin tid mobbede dem.

Men når det er sagt, så viser vores forskning også, at personer, der blev mobbet i deres skoletid, sagtens kan have succes både privat og karrieremæssigt, samtidig med at der i visse sammenhænge kan opstå situationer, hvor barndommens oplevelser dukker op igen. Flere beskriver også, at deres mobbeerfaringer har givet dem et særligt socialt gehør. Andre gav udtryk for, at de i dag ikke kan klare, hvis de oplever, at andre har det skidt. Så føler de en spontan trang til at gribe ind. På den måde kan nogle altså bruge deres erindrede mobbeerfaringer konstruktivt og gøre en forskel for andre. Men det er vigtigt at slå fast, at uanset hvilken betydning mobningen har i dag, så ville de alle helst have været deres mobbeerfaringer foruden.

LIVET I FÆNGSLET – OG EFTER

Min interesse for livet i fængslerne går år tilbage. Det er mig magtpåliggende at betragte fanger som mennesker, også selvom de har begået kriminelle handlinger. Det menneskesyn har altid drevet både min praksis og min forskning. Jeg forstår alle mennesker som nogle, der på den ene eller anden måde vil noget i livet.

Tilbage i 1999-2000 arbejdede jeg som klinisk psykolog for kriminalforsorgen. Herefter skrev jeg ph.d.-afhandling om mandlige langtidsfangers perspektiv på deres tilværelse i fængslet og i overgangen fra fængselslivet til en tilværelse uden for fængslet. Derpå blev jeg ansat som forsker i den norske kriminalforsorg. Da jeg blev ansat på Danmarks Pædagogiske Universitet (nu Institut for Uddannelse og Pædagogik), planlagde jeg i samarbejde med kriminalforsorgen en undersøgelse af forholdene for de kvindelige danske fanger i danske fængsler. Vi har ikke noget rent kvindefængsel i Danmark. Kvindelige fanger udgør en numerisk minoritet sammenlignet med mandlige fanger – ca. 4-5 procent af den samlede fangebefolkning. Undersøgelsen fokuserede bl.a. på kønsblandet afsoning, sådan som vi har det i Danmark, og i den forbindelse hvad kvinderne erfarede og mente om

MENNESKET BAG TREMMERNE

For Charlotte Mathiasen er det vigtigt at betragte fanger som mennesker, der vil noget i livet. Hun har bl.a. arbejdet som psykolog i Anstalten ved Herstedvester, hvor hun ofte fik skabt en god kontakt til fangerne.

at afsone sammen med mænd. Nogle boede endda på samme afdeling som mændene.

I løbet af projektet interviewede jeg indsatte kvinder i fire danske fængsler. Hovedparten af dem ville gerne deltage og dele deres tanker og overvejelser med mig, hvilket gav mig adgang til deres ofte gribende livshistorier. Nogle har haft en nogenlunde tilværelse, men mange har en meget »tung bagage« med, for eksempel stofmisbrug, vold og voldtægt.

Overordnet er min pointe med undersøgelsen at sætte køn på dagsordenen og sætte spørgsmålstegn ved, om det fungerer godt nok med den kønsblanding, vi har i fængslerne i dag. Derudover præsenterer undersøgelsen nogle konkrete anbefalinger, bl.a. at fængselshverdagen med fordel kan fokusere på flere målrettede aktiviteter. Den berører også, at uddannelse og relevant arbejdsstræning og jobmuligheder er centralt, hvis kvinderne skal have en rimelig chance for at klare sig i livet efter fængslet. Endelig er det nødvendigt med forskellige former for behandlingstiltag, og her er man nu i gang med at opkvalificere personalet i fængslerne.

FORSKNING I ØJENHØJDE

Jeg har med interesse fulgt debatten i forlængelse af Børnerådets formand Lisbeth Zornig

Andersens bog og filmen om hendes liv. Hun er støtteperson for moren fra Brønderslevsagen og besøger hende i fængslet, og da jeg læste om det, kom jeg til at tænke på beretninger, jeg hørte fra nogle af de mandlige fanger, jeg i sin tid mødte som psykolog i Anstalten ved Herstedvester. Det var til tider ret barske beretninger om voldsomme handlinger og overgreb, og det var noget af en mundfuld overhovedet at rumme det. Men ofte fik jeg skabt en god kontakt til dem, og det kunne være meget vanskeligt at begribe, at det menneske, jeg sad over for, havde gjort noget så voldsomt, som han vitterlig havde.

Min pointe er, at vi ikke må gøre den juridiske dom over den strafbare handling til en fordømmelse af hele personen. Gør vi det, er der intet håb om forandring tilbage. Det har altid været en rød tråd gennem min forskning ikke at løsrive forståelsen af fangerne fra en indsigt i deres liv og omgivelser. Jeg søger netop at begribe, hvordan mennesker bliver til og handler i tæt sammenhæng med de samfundsstrukturer, livsbetingelser og kår, de vokser op i, lever i og udvikler – og til tider afvikler – sig i.

Som klinisk psykolog og forsker har jeg ofte været optaget af at forstå mennesker i udsatte positioner i samfundet. Jeg har lært, at det ikke nytter noget at tage udgangspunkt i mit eget middelklasse-værdisæt om det »rigtige«

liv. Det handler om at møde folk i øjenhøjde – også når det, vi ser, er grimt og vækker stærke følelser og foragt. Hvis vi vil have kontakt med mennesker, der lever i det, som Zornig har beskrevet som det »normløse Underdanmark«, så skal vi møde dem med forståelse for, at det liv, de lever, langt hen ad vejen er det bedste, de har kunnet præstere. Det er vi nødt til for overhovedet at få adgang til deres tilværelser og for at opbygge den tillid, der er nødvendig, hvis vi skal hjælpe dem til at ændre noget i deres liv. Det har Zornig også fat i, og jeg synes hendes ideer om, hvordan man kan få adgang til at hjælpe udsatte familier, er både tankevækkende og inspirerende. ■

CHARLOTTE MATHIASSEN

Autoriseret klinisk psykolog, ph.d. og lektor ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Hun har forsket i både mandlige og kvindelige fangers afsoningsforhold i danske

fængsler samt i overgangen mellem fængselsliv og tilværelsen efter afsoning. Hun er med i forskerteamet i eXbus – et stort forskningsprojekt om mobning (www.eXbus.dk).